

צניעות האשה היהודית

פרשת נשא, (שיחה 1) – נכתב ע"י הרב משה צוריאלי, מתוך ספרו "אוצרות התורה".
הבהרה. בהסכמת הרב, השיחה נערכה ע"י תלמידו, אך טרם הגיחה]

"איש איש כי תשטה אשתו ומעלה בו מעל... ועבר עליו רוח קנאה וקנא את אשתו... והביא האיש את אשתו אל הכהן". (במדבר ה, יבטו).

פרשה מופלאה זו מוכיחה מול עם ועדה שיש אלהים בישראל. כי הנסוי והמבחן הזה אם תמות האשה אחרי שתיית המים היה מוכיח השגחת הבורא להעניש על ניאוף. כי מתוך עם של מליוני בני אדם, ודאי שהיו תמיד מאות מקרים שהבעלים הביאו את נשותיהם לַמְקָדָשׁ כדי לברר את הספק. ואם לא היה שום כח רוחני במים, לא היתה מתה אף אחת מהן. אזי היו כולם לועגים ח"ו לתוקף-המבחן. אבל כאשר חלק נשאר בבריאותן וחלק מתו מיתה מנוולת, הוכח לָכֵל, כי ה' מתערב במעשיהם של בני"א.

עלינו לשאול עכשיו: הא כיצד בעל אוהב יעשה לאשתו כך?

דברי הגמרא "אין אדם מקנא לאשתו, אלא אם כן נכנסה בו רוח טהרה" (סוטה ג.) – צריכים ביאור. ונראה שאם באמת הבעל שונא אותה היה נותן לה גט. (לפני תקופת חרם דרבנו גרשום, היה אפשרי לתת לה גט בעל כורחה). וקשה לומר שכל המהלך היה כדי לחסוך לעצמו כסף כתובתה. אלא ודאי הוא רצה שתישאר לו לאשה, רק רצה לברר את הספק, שהקב"ה יכריז שהאשה טהורה לו, ולא ישאר לו שום פקפוק בלב. ספר "הכתב והקבלה" מפרש "קנא" לשון 'קנין' כמו שאומרים על הקב"ה "אֵל קָנָא" (שמות כ, ה) – כלומר, הוא בעל העולם וקונה שמים וארץ. כך קנאותו של הבעל כי הוא רוצה להיות בעל יחיד, מבלי לשתף עמו שום גבר זר.

ולכן חז"ל עודדו את פעילות הבעל בזה. "איש איש" (פסוקנו) – "שהיא כופרת בַּשְּׁנַיִם – כופרת בַּאִשָּׁה (=בַּעֲלָהּ), והאחד שהיא כופרת בהקב"ה שצוה 'לא תנאף'. ומנין שהקב"ה נקרא 'איש' שנאמר 'ה' איש מלחמה'... לימדה אותך התורה שתהא וותרן בתוך ביתך. נשפך היין, הוי וותרן 'להנחיל אוהבי יְשִׁי' (= ה' ימלא מחסורך), וכן שמנך 'ואוצרותיך אמלא'. נקרע כסותך 'ימלא ה' כל משאלותיך'. אבל אם שמעת דבר (=רע) באשתך, קום קגבר, למי (=הקב"ה) שגבר, לכך (נאמר) 'איש איש'. (מדרש במדבר רבה ט, ב).

חז"ל מתחו ביקורת על בעל שהוא מעלים עין מן אשתו הסוררת.

"כשם שהדעות במאכל, כך דעות בנשים.

- יש לך אדם שזבוב נופל לתוך כוסו וזורקו (=לכוס) ואינו שותהו. זו היא מדת פפוס בן יהודה שהיה נועל בפני אשתו (כאילו היתה בבית הסוהר, ומונע אותה מלצאת כלל ועיקר) ויוצא.
- ויש לך אדם שזבוב נופל לתוך כוסו וזורקו (=לזבוב) ושותהו. זו היא מדת כל אדם שמדברת עם אחיה וקרוביה ומניחה. (=מרשה לה)
- ויש לך אדם שזבוב נופל לתוך תמחוי, מוצצו ואוכלו. זו היא מדת אדם רע שרואה את אשתו יוצאה (לשוק) וראשה פרוע וטווה בשוק, ופרומה (שמלחה) משני צדדיה, ורוחצת במקום שבני אדם רוחצין. (=והם יודעים שהיא כעת במרחץ, ומהרהרים הרהורים רעים) זו, מְצַנָּה מן התורה לגרשה". (גיטין צ).

כאן יש לנו מקום עיון בדברי הרמב"ם. זו לשונו (הלי אישות, יג/יא) –

"... לפי שקל אשה יש לה לצאת ולילך לבית אביה לבקרו ולבית האבל ולבית המשתה (=חתונה) לגמול חסד לרעותיה, כדי שיבואו (גם) הם לה. שאינה בבית הסוהר עד שלא תצא ולא תבוא. אבל גנאי הוא לאשה שתהיה יוצאה תמיד, פעם בחוץ פעם ברחובות, ויש לבעל למנוע אשתו מזה ולא יניחנה לצאת אלא כמו פעם אחת בחודש או כמו פעמיים בחודש לפי הצורך, שאין יופי לאשה אלא לישיב בזוית ביתה שכך כתוב יכל כבודה בת מלך פנימה". עכ"ל.

והנה ידוע שבזמננו גם נשים הכשרות ביותר יוצאות מבתיהן אפילו בכל יום, ואין בזה שום חשש איסור. אלא צריך לדעת שהרמב"ם כותב גם "דת משה" (דין תורה) וגם "דת יהודית" (מנהגי ישראל, עיין הלי אישות כד/יא"ב). כאן כתב לפי המנהג הנהוג בדורו ובמקום מגוריו. כן כתב שם אודות מטפחת הנוספת על הרדיד (כד/יב), לא מפני שכך עצם הדין, אלא מפני מנהג ישראל. וכאשר הדורות משנים את אורחות חייהם ודאי גם המנהג משתנה ואף לא מחייב אף אחד.

- כדוגמת זה, יש לנו סימן שלם בשו"ע או"ח מתי לצום צומות (סי' תקי"ט) וכל זה בטל בזמננו, כי המנהג השתנה.

- וכן מובא שהיו נוהגים ללכת לבית הקברות בערב ראש השנה (תקפ"א, ד) ודומני שזה כבר התבטל.

- וכן הרבה ממנהגי דרך ארץ בשו"ע או"ח סי' קי"ע.

וכך יש לומר על מה שכתב הרמב"ם שיש למנוע את האשה מלצאת מפתח ביתה יותר מאשר פעם או פעמיים בחודש, זה היה לפי המנהג בדורותיו. אבל עצם המושג שיש לאשה לצמצם את הליכתה ברחוב לעיני הגברים שלא יהיה יותר מדאי, זה ודאי נוגע לצד איסור. ונברר בעז"ה את הענין.

מה טוב שנקדים ונראה כמה מדברי חז"ל על עצם רעיון ועניין הצניעות.

- "יפה היא הצניעות שנאמר ויהצנע לכת עם אלהיך" (מכה ו, ח) וכן דוד אומר 'כל כבודה בת מלך פנימה'". (במד"ר א/ג).
- "אשה שהיא מצנעת את עצמה, אפילו היא ישראלית ראויה היא שתנשא לכהן ותעמיד כהנים גדולים". (שם, ועיין מעשה אודות קמחית, יומא מז.).
- "כשהאשה מצנעת עצמה בתוך הבית, ראויה להנשא לכהן גדול" (תנחומא, וישלח, ו).
- "אשתך כגפן פוריה בירכתי ביתך" (תהלים קכח, ג) – בזמן שהיא נוהגת בעצמה דת יהודית שהיא צנועה, זוכה ויוצאין ממנה בנים בעלי משנה". (במד"ר ח/י).
- "בשעה שירדו למצרים היו צנועים כל אחד ואחד בתוך אהלו. לא ראובן מביט באשתו של שמעון, ולא שמעון באשתו של ראובן, אלא כל אחד ואחד באהלו צנוע. ואפילו כשהיו סי' רבוא (=במדבר, והצפיפות היתה רבה) כך היו צנועים". (ילק"ש בלק, תשע"א).

בענין היציאה לרשות הרבים כשהאשה מקושטת.

כבר הזכרנו שבזמננו מותר לאשה לצאת לרשות הרבים ככל שתצטרך לטפל בענייניה, או לשם טיול למען בריאות הנפש. מה שראוי לדעת הוא, שאין לה לצאת מקושטת יתר על המדה. וכן שיש לזוהר ביותר שלא תתערב בחברה של גברים, שמא ח"ו יגיעו לידידות או קרבה אישית.

"רבנן אמרי אף בחול אסור לאשה לצאת בהן (=בתכשיטים) לרשות הרבים, מפני שהעם מסתכלין בה, והוא פגם לאשה. שלא ניתנו תכשיטין לאשה אלא שתהא מתקשטת בהן לתוך ביתה". (תנחומא, וישלח, ה).

וכן מפורש בב"ק פב: שעזרא תקן "שיהיו רוכלין מחזרין בעיירות למכור תכשיטי נשים, כדי שלא יתגנו על בעליהן". הרי מבואר שלא התכוונו שתמצא חן בעיני פקידים במשרד או חנוונים או עוברי אורח, אלא אך ורק בעיני בעלה. ולכן כמה מגונה התופעה שכאשר האשה היא בבית היא מזניחה את הופעתה ולא מטפחת מראה יופיה. ורק כאשר יש לה ענין לצאת החוצה, אז תשים בושם ותמרוקים, תלבש בגדי שבת ותענווד דברי זהב. כמו שאסור לאדם למתוח חבל ברשות הרבים פן ייכשל עובר ארח ("ולפני עור לא תתן מכשול"), כך אסור לה לגרום לגברים ובחורים לשים לב ליופיה. ואם ח"ו אחד מהם ייכשל בהרהורים אסורים (דבר שגור מאד, עיין ב"ב קסד): הרי האשה ההיא תשא ח"ו בעונש של כל אחד ואחד מהם. (רבנו יונה, "אגרת התשובה", קטע עח). ובכן, בכח מצטבר של עונש מחטיאי-הרבים, הרי ח"ו תסבול מאד בעוה"ז ובעוה"ב. ולכן אשה צריכה להסתיר את יופיה, ולשמור אותו רק למען בעלה.

ואמנם, כמו שיש יצה"ר באיש להביט ביופיה של אשה, כך ישנו יצה"ר באשה לנהוג כך שיביטו הגברים בה. הדבר נובע מתוך חינוך מקולקל הבא למחננו מהתרבות החילונית, בה נותנים ערך רב לחיצוניות. כי האמת לאמתה, שאהבת היופי אינו קשור כלל לאהבת האופי. צבעים יפים ותואר חיצוני אינם קשורים כלל לעצם האדם. כמו שאמרו חז"ל "אל תסתכל בקנקן... יש חדש מלא ישן ויש ישן שאף חדש אין בו" (אבות, ד'). יש "אשה יפה וסרת טעם" (משלי יא, כב) ויש להיפך.

אמנם רבים בדורנו (ובמיוחד מחוסרי תורה) מתייחסים רק לחיצוניות. ולכן אשה נבונה חייבת לדעת כי למרות שיתפעלו גברים מיופיה וישימו לב אליה, אין זאת אומרת שיש הוקרה או כבוד לאישיותה או להתנהגותה. (שאלו הם באמת הקובעים ערכו של אדם) לכן כל נטיה של אשה קלת-דעת שיגידו עליה איזו מלה של שבח על הופעתה החיצונית אינו אלא כזב ומרמה, החולפים כעבור כמה רגעים. כי אחרי ההתעניינות, שוב עוברת אשה אחרת והצופה המופקר שוכח את הקודמת שעברה לפניו.

גם רצונן של כמה נשים לעבוד במקום ציבורי, או "לעשות קריירה", אינו אלא מקום מכשול. לפי הנימוסים החיצוניים שיש בדיבורם הנאה של אנשי צוות עבודה, יש הנכשלות לחשוב שמעריכים אותה יותר במקום עבודתה, מאשר דיבורים שתשמע מבעלה (אם הוא מקמץ במלות-שבח חיצוניות). הרבה בעיות של "שלום בית" נתהוו בגלל ההשוואה הרעה הזאת.

וכמוכן, הפקידה היא גורמת בעיות של "שלום בית" לאותם הפקידים עם נשותיהם הם. כי הבאות לעבודה באות מיופות, מאופרות ומקושטות. בו בזמן שהאשה בבית מזניחה את הופעתה רוב הזמן, היות שהיא טרודה עם הילדים, עם כביסה ובישול. וגברים קלי-דעת נכשלים בשל ההבדל הזה בין הבית והחוץ. (ע"ע קידושין פב. – "לא ילמד רווק סופרים, ולא תלמד אשה סופרים", ואין האיסור אך ורק מחמת יחוד)

עוד קלוקל בנוהג זמננו הוא שהאשה עובדת מחוץ לביתה במפעל או במשרד, לפעמים עיניה תרות אחרי בחורים יפים. כאשר שָׁאוּל הלך לחפש את החמורים שנאבדו, ושאל לבנות "היש בזה הרואה", ענו לו באריכות (44 תיבות – שמו"א ט/ יביג), וחז"ל מתפללים על אריכות הלשון ונותנים לכך כמה הסברים. אחד מהם: "כדי להסתכל ביופיו של שאול דכתיב 'משכמו ומעלה גבוה מכל העם'... מביטות בְּנוֹיָו של שאול ולא היו שְׁבָעוֹת ממנו. אמר ליה ר' יוסי 'אם כן עשית בנות ישראל כזונות. והלא כשם שאי אפשר (=אסור) לאיש לזון את עיניו מאשה שאינה ראויה לו, כך אי אפשר (=אסור) לאשה לזון את עיניה מאיש שאינו שלה. אלא שלא הגיע עדיין השעה שאמר הקב"ה לשמואל 'כעת מחר' יילק"ש שמואל, קח). וכן בספר חסידים (קטע תרי"ד) הזהיר "אשה לא תשמע קול איש שמכל שהאיש מוזהר האשה מוזהרת" וצ"ל שמדובר בהנאה מינית. וע"ע "ספר החינוך" (סוף מצוה קפח) "שגם להן אסור להרהר אחר גברים זולתי בבעליהן, שעליהם ראוי להן להמשיך כל חשקן וחפצן".

ולכן גם כאשר יש צורך כלכלי שהאשה תשתתף בעול הפרנסה צריכים לבחור עבודה צנועה כזו בו מצמצמים את אפשרויות הנזק הנ"ל. (וגם יש לקחת בחשבון שכאשר הילדים בבית הם קטנים, הרבה ממה שאשה מרויחה יוקצב לשלם עבור המטפלת ונמצא שיצא שכרה בהפסידה). אמנם כאשר גדלו הילדים וכבר אינם בבית, יש צורך לטפח עיסוק הולם ומתאים לאשה, לבל תשתעמם בבית מחוסר מעשה. וצריכים לבחור במקצוע כזה בו החששות הנ"ל הם מוזערים. ותמיד צריכה האשה לשמור על נקיון הלבוש ועל סדר הולם. אבל לא להיגרר אחרי יפויים שונים המבליטים את נוכחותה ומושכים עינים זרות להביט דוקא בה.

כשהתורה מעלה אפשרות של מעשה אונס שאירע לנערה שיצאה מביתה, אומר רש"י בשם חז"ל בערכין ז': "פירצה קוראת לגנב, הא אילו ישבה בביתה - לא אירע לה". (על דברים כב, כג).

ולכן אמרו חז"ל: "כי עזה כמוות אהבה, אהבה שאוהב האיש לאשתו שנאמר, 'רְאָה חיים עם אשה אשר אהבת' (קהלת ט). 'קשה כשאול קנאה', קנאה שמקנא לה ואומר לה אל תדברי עם איש פלוני, והלכה ודברה עמו, מיד 'ועבר עליו רוח קנאה וקנא את אשתו'. (במדבר ה') (מדרש שהש"ר ח/ עה"כ 'כי עזה כמוות')"